

VOORWOORD

Op donderdag 8 september 2016 vierde het Van der Heijden Instituut een bijzonder jubileum. Het was vijftig jaar geleden dat prof. mr. W.C.L. van der Grinten en prof. mr. J.M.M. Maeijer een studiecentrum voor rechtspersonen- en vennootschapsrecht oprichtten. Zo'n mijlpaal verdient het om uitgebreid bij stil te staan. Daarom was er een symposium met als overkoepelend thema de vraag of het Nederlandse NV-recht – in navolging van het aangepaste BV-recht – modernisering behoefde. Dit deel van de Serie vanwege het Van der Heijden Instituut bevat de schriftelijke versie van de voordrachten van de sprekers. Maar er is méér. Er zijn tevens overzichten van alle promoti en medewerkers van het Van der Heijden Instituut opgenomen, alsook enkele foto's van de medewerkers van het Instituut door de jaren heen.

Wij zijn de sprekers zeer erkentelijk voor hun interessante en vaak complimenteuzen woorden tijdens het symposium en de schriftelijke vastlegging daarvan in deze bundel. Koen Bakker, student-assistent bij het Van der Heijden Instituut heeft op zorgvuldige wijze bijgedragen aan de totstandkoming van deze lustrumuitgave. Sinds vele jaren is mw. Ingrid Buddingh'-Verweij als assistent en secretaresse verbonden aan het Van der Heijden Instituut. Zij organiseerde samen met medewerkers van het CPO het symposium. Ook verzorgde zij de uiteindelijke totstandkoming van deze bundel. Wij danken haar voor haar inzet.

De al dan niet wenselijke modernisering van het NV-recht is een interessant en actueel onderwerp. Met genoegen en enige trots nemen wij deze lustrumbundel op in onze Serie.

G. van Solinge

M. van Olffen

M.P. Nieuwe Weme

C.D.J. Bulten

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	V
<i>Prof. mr. G. van Solinge</i> Vijftig jaren Nijmeegs vennootschapsrecht	1
Foto: Oprichters	5
Foto: Agenda van A.M. Brenninkmeijer	7
<i>Prof. mr. L. Timmerman</i> Nijmeegs vennootschapsrecht (naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van het van der Heijden Instituut)	9
Foto: Groepsfoto uit 1991	16
<i>Prof. mr. C.J.H. Jansen</i> Prof. mr. E.J.J. van der Heijden (1885-1941) in het licht van zijn tijd	17
<i>Prof. mr. J.B.S. Hijink</i> Modernisering van het NV-recht: invloeden op het NV-recht van buitenaf	31
Foto: Groepsfoto uit 1996/1997	49
<i>Prof. mr. B.J. de Jong</i> De scheidslijn tussen NV en BV vanuit rechtsvergelijkend perspectief	51
<i>Mr. M. Meinema</i> Modernisering van het ondernemingsrecht	61
Foto: Groepsfoto uit 2006	68
<i>Prof. mr. C.D.J. Bulten</i> De NV en de nationale veiligheid	69
Artikel Actioma ter gelegenheid van 25 jaar Van der Heijden Instituut	83

Prof. dr. M. Wyckaert

**De voorgestelde hervorming van het Belgisch vennootschapsrecht
in enkele krachtlijnen** 85

Foto: Groepsfoto uit 2016 94

Prof. dr. K. Geens

Een boodschap van dank uit België 95

Promoti Van der Heijden Instituut (1966-2015) 99

Promovendi Van der Heijden Instituut (2017) 102

Medewerkers Van der Heijden Instituut (2017) 103

Adviesraad Van der Heijden Instituut (2017) 104

*Gerard van Solinge**

VIJFTIG JAREN NIJMEEGS VENNOOTSCHAPSRECHT

Welkomstwoord bij de opening van het symposium ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Van der Heijden Instituut

Toen het Van der Heijden Instituut in 1966 van start ging, was de Nijmeegse faculteit nog bescheiden van omvang. Zij was niet gevestigd in zo'n mooi gebouw als thans het geval is, maar in enkele panden verspreid over de stadssingels van Nijmegen.

De eerste medewerker van het Van der Heijden Instituut was Alex Brenninkmeijer. Voorafgaand aan dit jubileumcongres sprak ik met hem. Hij doet de groeten aan u allen, want hij is met vakantie en kon niet komen. Hij herinnerde zich dat kort na zijn aanstelling Harry Honée zich aansloot. Alex Brenninkmeijer promoveerde enkele jaren later op een proefschrift op de stemovereenkomst en Harry Honée op een proefschrift over concernrecht en medezeggenschapsregelingen. Overigens breng ik ook de groeten over van Lyda Honée. Zij is ook met vakantie en liet weten dat ze er helaas niet bij kan zijn.

Wij zijn ook heel blij dat Sjef Maeijer, een van de oprichters van het Instituut, hier vandaag in ons midden is. Het leek Sjef en Wim van der Grinten, de andere oprichter, in die jaren waarin het vennootschapsrecht flink in beweging was gekomen, een goed idee om de bestudering ervan systematisch aan te pakken. De stroom van Europese richtlijnen kwam in die tijd op gang en ook op Nederlandse bodem werd gewerkt aan de modernisering van het vennootschapsrecht, wat onder meer heeft geleid tot nieuwe regelgeving op het gebied van enquêterecht, jaarrekeningenrecht en medezeggenschap.

Wat de precieze oprichtingsdatum van het Van der Heijden Instituut is geweest, weet Sjef Maeijer zich niet meer te herinneren. “We zijn gewoon maar van start gegaan”, zei Sjef. Zo moet het dus gegaan zijn. Eerdergenoemde Alex Brenninkmeijer heeft zijn agenda uit 1966 nog. Daaruit blijkt dat hij op maandag 3 oktober van dat jaar om 9.00 uur in de ochtend een afspraak had met Maeijer en Van der Grinten. Ook staan in die agenda wat aantekeningen over de arbeidsvoorwaarden (het startsalaris was f 1209,- per maand).

* Prof. mr. G. van Solinge is hoogleraar Ondernemingsrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen en advocaat bij Allen & Overy LLP in Amsterdam.

Met het aanstellen van de eerste medewerker op 3 oktober 1966 was het Van der Heijden Instituut geboren.

Sinds jaar en dag kent het Van der Heijden Instituut de Adviesraad. Het is eigenlijk een raad van commissarissen, die gevraagd en ongevraagd advies geeft aan de wetenschappelijke leiding. Van deze raad zijn hier vandaag leden en oud-leden aanwezig, onder wie Mick den Boogert. Wij zijn heel blij dat hij hier bij kan zijn.

Eén van de andere oud-leden van de Adviesraad wil ik kort memoreren: Piet Sanders. Hij is in 2012 overleden, kort na zijn honderdste verjaardag. Hij is tot op hoge leeftijd actief geweest als arbiter, maar ook als lid van de Adviesraad. Hij was 93 jaar oud toen hij afscheid nam. Bij het afscheidsdiner vertelde hij dat hij net terug was uit Buenos Aires na een langdurige arbitrage en dat hij op advies van de dokter was gestopt met roken. Terwijl hij een sigaar opstak, vertrouwde hij mij toe dat hij af en toe nog wel eens zondigde. Het bijzondere van Sanders – afgezien van zijn vele andere verdiensten – was dat hij Van der Heijden, de naamgever van ons instituut, persoonlijk heeft gekend. Sanders was in 1937 beëdigd als advocaat en in die hoedanigheid heeft hij meer dan eens aan Van der Heijden advies gevraagd over een vennootschapsrechtelijke kwestie. Piet Sanders vormde dus een band met die eerste jaren van de Nijmeegse faculteit tot in de huidige tijd. Die band is met het heengaan van Piet Sanders helaas verbroken.

Het Van der Heijden Instituut is een wetenschappelijk instituut, dus onderzoek staat centraal. Het onderzoek dat hier wordt verricht, wordt uitgegeven in de Serie vanwege het Van der Heijden Instituut: een bekende serie in vennootschapsrechtelijk Nederland. Nog steeds hebben we het bekende ‘bibberbeeld’ op de omslag van de delen uit de Serie. Uitgevers, drukkers en grafisch vormgevers vragen ons voortdurend om afscheid te nemen van dat rare plaatje, want het kan écht niet meer. Dat gaat niet gebeuren. Vanaf het eerste deel staat het op de omslag van de delen in de Serie. Het is inmiddels wat kleiner geworden, en blijft ons zeer herkenbare beeldmerk. Het eerste deel verscheen in 1969. Dat was het proefschrift van Noldus over nietigheid en vernietigbaarheid van besluiten. Zojuist is uitgekomen deel 135, het verslag van het congres van vorig jaar: Nederland: het Delaware van Europa.

Sinds kort ben ik de gelukkige eigenaar van de complete Serie vanwege het Van der Heijden Instituut. Het is een indrukwekkend mooie rij. Er zijn tientallen proefschriften uit Nijmegen in uitgegeven, maar ook proefschriften van buiten Nijmegen, congresverslagen, onderzoeken, noem maar op. Dat is een mooie reeks en we hopen daar de komende jaren natuurlijk nog heel lang mee door te gaan: momenteel lopen er twintig promotieonderzoeken bij het Van der Heijden Instituut, van binnen- en buitenpromovendi.

De Van der Heijden-congressen zijn beroemd en bij sommigen in vennootschapsrechtelijk Nederland ook berucht. Het eerste congres werd gehouden op 29 en 30 oktober 1971; ‘Het nieuwe vennootschapsrecht’ was de titel. Er waren vier sprekers: Van der Grinten, Maeijer, Westbroek en Sanders. Heel anders dan tegenwoordig, waar iedere spreker maar twintig minuten krijgt, waren dat toen nog lange, lange betogen. Dat is terug te zien in de congresbundel. Het aardige was dat de discussies werden geannoteerd en achter in het boek werden opgenomen. Dat is nog steeds zo. Velen die op het congres aanwezig zijn, proberen iets te zeggen zodat hij of zij in het boek wordt opgenomen – tenminste, daar verdenken we sommige mensen wel eens van.

Dat congres werd gehouden in een roerige tijd. Zoals al even gememoreerd, waren mede naar aanleiding van het rapport van de Commissie Verdam uit 1964 veel gemoderniseerde regelingen in het vennootschapsrecht opgenomen: de structuurregeling, het enquêterecht en het jaarrekeningenrecht. Ook de Wet op de ondernemingsraden was in een nieuwe jas gestoken. En er was een nieuwe rechtsvorm: de BV. Van der Grinten hield een mooie voordracht tijdens het congres over hoe nou te kiezen tussen NV en BV. Dat was toen nog een vraag, tegenwoordig veel minder.

Het voorwoord van dat eerste deeltje is wel aardig. Ik zal er een stukje uit citeren:

“Het doel van het Van der Heijden Instituut kan ook worden gediend door het organiseren van congressen. Het houden van dergelijke bijeenkomsten is voorts een zinvolle vorm van postacademisch onderwijs, waaraan steeds meer behoefte zal ontstaan. Wij stellen ons daarom voor vruchtbare ontmoetingen als deze periodiek te laten plaatsvinden.”

Dat voornemen is uitgekomen. Vorig jaar was het 25ste congres. Om de twee jaar houden wij die congressen. Er is wel wat veranderd. Vroeger ging men na het diner terug naar de collegezaal, want het congres moest verder. Tegenwoordig doen we dat niet meer. We hebben, als gezegd, meer sprekers met kortere voordrachten. Vorig jaar hebben we de moderne techniek binnengelaten, want via *apps* konden vragen worden gesteld en werd gestemd over de stellingen van de sprekers.

Het thema van vandaag zou kunnen worden samengevat met ‘Verleden, heden en toekomst van het ondernemingsrecht’. We kijken terug, we kijken naar hoe het nu is en we kijken naar waar het heen zal gaan. De cirkel is dus rond. In 1971 ging het over het nieuwe vennootschapsrecht van toen en nu kijken we of wij misschien aan de vooravond staan van een volgende grootscheepse vernieuwing. Is dat nodig? Zoals dat in het Verenigd Koninkrijk enkele jaren geleden is gebeurd en zoals het in België zal gaan gebeuren. We zijn ook heel blij dat straks Koen Geens, de huidige Minister van Justitie van de Federale Regering, en Marieke Wyckaert – onze

vrienden van het Jan Ronse Instituut in Leuven – zullen komen en hier iets over zullen vertellen.

Voordat we beginnen wil ik een woord van dank en waardering overbrengen aan het team van het CPO onder leiding van Anouska Cornelisse en ook onze eigen Ingrid Buddingh', die dit congres zo fantastisch hebben georganiseerd. Ze zijn op de achtergrond aanwezig, maar onmisbaar.

Vervult het Van der Heijden Instituut een nuttige functie? Dat is natuurlijk een belangrijke vraag. Harry Honée – ik noemde hem eerder al even – schreef bij het 25-jarig jubileum van het Van der Heijden Instituut – nu dus 25 jaar geleden – het volgende:

“Eigenlijk, zo moet ik onder ogen zien, ben ik de minst aangewezen persoon om die vraag te beantwoorden. Althans, indien men een niet-vooringenomen antwoord wil.”

En zo is het maar net. Daarom hebben we Vino Timmerman, verbonden aan het Instituut voor Ondernemingsrecht in Groningen en Rotterdam en advocaat-generaal bij de Hoge Raad, gevraagd om als buitenstaander en eerste spreker die vraag te beantwoorden.

Het jubileumcongres is geopend.

OPRICHTERS

W.C.L. van der Grinten

Foto van F.C. Phoelich, 2A15508: Katholiek Documentatie Centrum, Nijmegen

J.M.M. Maeijer

Foto uit *Van Vennootschappelijk belang*, Opstellen aangeboden aan prof. mr. J.M.M. Maeijer, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1988

AGENDA VAN A.M. BRENNINKMEIJER

Op maandag 3 oktober 1966 had Brenninkmeijer een afspraak met Maeijer en Van der Grinten. Hij werd de eerste medewerker van wat nu het Van der Heijden Instituut is. Zie ook de bijdrage van Gerard van Solinge, 'Vijftig jaren Nijmeegs vennootschapsrecht'.

25	16	23	30
26	17	24	31
27	18	25	
28	19	26	
29	20	27	
30	21	28	
1	22	29	
2	23	30	

SEPT/OKTOBER 1966
 25 sept: zon op 6.30 onder 18.33
 maan op 17.42 onder 1.15
 29 sept: zon op 6.37 onder 18.27
 maan op 17.42 onder 1.16
 30 sept: zon op 6.40 onder 18.27

Donderdag 29
 f1209. Na maand.
 9-1. 2 = 6 da.
 26/28. 2e. maand.
 f95 pensioenpremie / (aan verbl. pens.)
 belasting f231,60. (na een fond.)

Vrijdag 30
 pens. premie f95
 verbl. 17 dg. verbl. per kalenderjaar
 2 1/2. maan op 6.40
 f1379. 20 dg. over 3 jaar.
 2 dg. pens. verbl. over

Zaterdag OKTOBER 1
 6 to. verbl. over 3 jaar.
 4 1/2. minuten.
 2. uur. etid.
 ongetruwd. per 1. aug. over kalenderjaar
 ugenoet h. c. 24.12.1. f153. 2 1/2

⊙ Zondag 10.15.64
1600 Hein opmaken.

⊙ Maandag 11.15.64
Alfred O. I. Egen belen.
9.15 u. Wiergen - Van der Lij.
Gestant

⊙ Dinsdag 12.15.64
ij. Sampers-
kelformel. die punt 10.15.64
10.15.64 t.u.v. Pansen W. in stas.

⊙ Woensdag

NIJMEEGS VENNOOTSCHAPSRECHT (NAAR AANLEIDING VAN HET VIJFTIGJARIG BESTAAN VAN HET VAN DER HEIJDEN INSTITUUT)

1. Nijmeegs vennootschapsrecht wordt gemaakt door de vennootschapsjuristen die in Nijmegen werkzaam zijn. Vanaf zo ongeveer 1971 ben ik als jongeman van 20 jaar op instigatie van Prof. Sanders – “mijn” Rotterdamse hoogleraar ondernemingsrecht – de in Nijmegen tweejaarlijks georganiseerde congressen gaan bezoeken. Voor mij waren die congressen telkens hoogtepunten in mijn juridische bestaan. Ik heb er telkens veel opgestoken. De sterren op die congressen waren Prof. Van der Grinten, Prof. Maeijer en – wat later – Prof. Honée. Voor mij staan deze briljante juristen voor het Nijmeegse vennootschapsrecht. Zij hebben de prachtige Nijmeegse traditie om in het verband van een instituut diepgaand te denken en te schrijven over vennootschapsrecht gevestigd. Deze traditie wordt op een voortreffelijke manier met – uiteraard – andere accenten, zoals meer aandacht voor de rechtsvergelijking (de tijden zijn echt veranderd), door de huidige generatie van Nijmeegse hoogleraren en medewerkers voortgezet. In Nederland wordt het vennootschapsrecht naar mijn mening op een hoog niveau beoefend. Van der Grinten, Maeijer en Honée hebben hiervoor met de oprichting van het Van der Heijden Instituut een geschikt institutioneel kader tot stand gebracht. Ik wil vandaag over ieder van deze personen iets vertellen: welke bijdragen hebben zij aan ons vennootschapsrecht geleverd? Ik beperk mij uiteraard tot een aantal hoofdpunten.
2. Eerst iets over de vennootschapsrechtelijke reus Van der Grinten. Van der Grinten heeft zich vanaf midden jaren dertig van de vorige eeuw tot zijn dood in 1994 (gedurende bijna zestig jaar dus) met het vennootschapsrecht intensief beziggehouden. Aanvankelijk sloot hij voor mijn gevoel nauw aan bij zijn leermeester Van der Heijden (volgens Van der Grinten een “reuze mens”¹) met grote aandacht voor de plaats van de redelijkheid, billijkheid en goede trouw in het privaatrecht. Van der Heijden had deze zelfde belangstelling. Kenmerkend is Van der Grintens geschrift uit 1949 “Moraal en billijkheid als bron van verbintenis”.² Hij zegt daarin dat het positieve recht de redelijkheid als rechtsbron niet kan missen. De norm van de redelijkheid en billijkheid is zijns inziens nodig voor uitleg, aanvulling en correctie. Dat voor het positieve recht onmisbare thema van de redelijkheid en billijkheid is Van der Grinten in zijn

* Prof. mr. L. Timmerman is Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden.

1 Interview met J.M. van Dunné uit 1990, afgedrukt in *Verspreide geschriften van W.C.L. van der Grinten* (Serie vanwege het Van der Heijden Instituut, deel 77), Deventer: Kluwer 2004, p. 686.

2 Afgedrukt in *Verspreide geschriften van W.C.L. van der Grinten*, p. 3-20.

verdere juridische leven blijven boeien. In 1978 hield hij voor de Academie van Wetenschappen nog een indrukwekkende rede over “De redelijkheid en billijkheid in het overeenkomstenrecht”.³ In zijn afscheidscollege uit 1984 zegt hij tegen zijn studenten dat juristen hun vak verloochenen, indien zij zich niet in hun eigen gedrag laten leiden door hetgeen zij in eerlijke overtuiging als redelijk en billijk zien.⁴

3. Ik heb de indruk dat Van der Grinten zijn echte eigen thema – een thema dus los van zijn leermeester Van der Heijden – vond, toen hij over de rechtspersoon is gaan schrijven. Hij doet dat bijvoorbeeld in 1957 in zijn rede over collectivisering in het privaatrecht. Dat is zijn intreerede aan de Nijmeegse universiteit.⁵ Die rede gaat over de betekenis van de rechtspersoon voor het maatschappelijk leven. Daarin komen zinnen voor als “De rechtspersoon is het organisatiebeginsel van onze samenleving”. Hij wees erop dat in ons type maatschappij stoffelijke goederen voor een overwegend deel aan rechtspersonen toekomen. Hij bepleitte in die rede ook dat maatschappelijke collectivering, d.w.z. het samenbrengen van vermogens en belangen, voor een belangrijk deel langs de weg van het privaatrecht dient plaats te vinden, omdat daarin de mens in het middelpunt staat. Binnen het privaatrecht is voor wat betreft de collectivering naar zijn idee een hoofdrol voor de privaatrechtelijke rechtspersoon weggelegd. Van der Grinten heeft duidelijk de grote constructieve mogelijkheden van de rechtspersoon voor het functioneren van een welvaartsmaatschappij met grote en gecompliceerde economische activiteiten onderkend. Als gevolg van dit inzicht is Van der Grinten belangrijke bijdragen gaan leveren aan het ontwikkelen van een algemene leer voor de rechtspersoon, een soort dogmatiek voor de rechtspersoon. Een aanzet daartoe is al in de genoemde rede Collectivering in het privaatrecht te vinden. Hij heeft daarna in opeenvolgende drukken van het Asser-deel over de rechtspersoon⁶ die algemene leer uitgebouwd, bijvoorbeeld op het punt van de nietigheid van besluiten. Dat leerstuk levert in Nederland weinig problemen op. Dat is voor een belangrijk deel te danken aan het denkwerk van Van der Grinten. Van der Grinten heeft op de achtergrond ook een belangrijke rol gespeeld bij het vormgeven van de algemene bepalingen van Boek 2 BW.⁷
4. Ik wil nog iets zeggen over de persoon van Van der Grinten. Die was indrukwekkend: hij stond middenin in de maatschappij en zag scherp wat daar gebeurde. Hij betrok de maatschappelijke werkelijkheid telkens weer in

3 Afgedrukt in *Verspreide geschriften van W.C.L. van der Grinten*, p. 103.

4 Afgedrukt in *Verspreide geschriften van W.C.L. van der Grinten*, p. 121.

5 Afgedrukt in *Verspreide geschriften van W.C.L. van der Grinten*, p. 37-56.

6 Van de derde tot en met zevende druk.

7 Interview met J.M. van Dunné, afgedrukt in *Verspreide geschriften van W.C.L. van der Grinten*, p. 694.